

Asia: VN/15547/2024

## **Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi terveydenhuoltolain 22 §:n ja sosiaalihuoltolain 50 §:n muuttamisesta**

### Lausunnonantajan lausunto

#### **Kantanne ajokorttilausuntojen rajaamisesta pois julkisesta perusterveydenhuollosta**

Päihdelääketieteen yhdistys esittää, että terveydenhuoltolain 22 §:ään ei kirjata uutta 2 momenttia ”Edellä 1 momentissa säädetty ei kuitenkaan koske ajokorttilaissa (386/2011) tarkoitettuja perusterveydenhuollossa laadittavia todistuksia tai lausuntoja.”

Jos uusi 2 momentti lakiin lisätään, niin ehdotamme siihen seuraavaa lisäystä: ”Edellä 1 momentissa säädetty ei kuitenkaan koske ajokorttilaissa (386/2011) tarkoitettuja perusterveydenhuollossa laadittavia todistuksia tai lausuntoja, ellei todistus tai lausunto liity kiinteästi potilaan hoitoon.”

#### **Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen vaikutuksista (jakso 4.2)? Onko lakiehdotuksella jotain sellaisia vaikutuksia, joita ei esitysluonnoksessa vielä ole otettu huomioon?**

Ajoterveyden arviointi on kiinteä osa päihdehoitoa

Kuten esityksen perusteluissa todetaan, päihdeongelmien seurannasta ja hoidosta sekä päihdeongelmiin liittyvistä ajoterveyden arvioinneista merkittävä osa toteutuu julkisen perusterveydenhuollon yksiköissä. Päihdelääkärin lausunnot tehdään erikoisalan lääkärinlausunto -lomakkeelle ja päihdelääketiede rinnastuu tältä osin lääketieteen erikoisaloihin. Päihteitä käyttävien henkilöiden eriarvoisuutta muita sairauksia sairastaviin ihmisiin verrattuna lisäisi, että erikoissairaanhoidossa tapahtuvat ajoterveysarviot tarjottaisiin edelleen julkisista palveluista, mutta koska päihdehoito ei yleensä tapahdu erikoissairaanhoidossa, päihdelääketieteen ajoterveysarviot muuttuisivat maksullisiksi.

Esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa väitetään, että ajokorttia varten annettavalla lääkärintausunnolla ei olisi suoraa yhteyttä terveyden ylläpitoon, sairauksien hoitoon tai kuntoutukseen eikä ajokorttia varten annettavan lääkärintausunnon antaminen liittyisi potilaiden hoitoon. Päihdelääketieteen osalta tämä ei pidä paikkaansa, vaan lääkärintausunnolla on nimenomaan yhteys päihdehoitoon, ja ajokorttilausunto liittyy kiinteästi myös päihdehoitoon. Ajoterveysvaatimusten täytyminen päihteiden osalta edellyttää päihderiippuvuudesta toipumista ja päihteettömyyttä, johon voidaan tukea hoidon ja seurannan keinoilla. Päihdehoidon tavoite ja potilaalle tärkeä motivaatiotekijä voi olla ajo-oikeuden säilyttäminen tai palauttaminen. Onnistunut päihdehoito johtaa yleensä siihen, että ajo-oikeus voidaan palauttaa.

Ajokorttidirektiivinkin mukaan päihderiippuvaisen on mahdollista saada ajo-oikeus takaisin hoidon ja seurannan sekä lääkärintausunnon perusteella. Päihdehoidon tavanomaisessa seurannassa käytetään samoja laboratoriokokeita ja seurantaa, jota tarvitaan ajokorttiseurannassa. Jos ajokorttiseuranta tehtäisiin yksityisissä palveluissa, vaatisi se potilaalta huomattavasti suurempaa taloudellista panostusta kuin hallituksen esityksessä on arvioitu, sillä päihdelääketieteellinen ajoterveyden arviointi vaatii Traficomien suosituksen mukaan vähintään 3 kk seurantaa ja laboratoriotutkimuksia (Traficom 2021).

Hallituksen esityksessä erikoissairaanhoidossa tapahtuvat ajoterveysarviot jäisivät julkisesti tarjottaviksi palveluiksi, jolloin tämä asettaisi epätasa-arvoiseen asemaan päihteiden vuoksi hoidossa olevat potilaat, sillä päihdehäiriöt hoidetaan pääosin perustasolla. Kuten esityksessä todetaan, ajo-oikeuden haltija voi olla julkisen erikoissairaanhoidon seurannassa, ja henkilön sairaudella ja hoidolla voi olla vaikutusta henkilön ajokykyyn, mutta tämä pätee yhtä lailla myös perustason päihdehoidossa oleviin potilaisiin. Päihdehoidon osaaminen ajoterveysarvioinneissa vastaa erikoissairaanhoidon osaamista. Ajoterveyden arviointi ja seuranta on osa päihdehoitoa, mutta ajokorttilausunnon kirjoittaminen päihdelääketieteellisen seurannan päätteeksi on vain pieni osa kokonaisuutta ja kustannuksia. Näin ollen resurssien säästämisen nimissä ei tulisi hyötyä myöskään siitä, jos pelkkä lausunto kirjoitettaisiin yksityisistä palveluista ja muu päihdehoito toteutettaisiin julkisessa perusterveydenhuollossa. Päinvastoin, tämä lisäisi päällekkäistä työtä, jos yksityissektorilla pitäisi hankkia tiedot potilaan tilanteesta lausuntoa varten.

Myös tapauksissa, joissa henkilö on perusterveydenhuollossa hoidossa muiden vastaavien sairauksien kuin päihderiippuvuuden tai useiden sairauksiensa vuoksi, ajokorttilausunnot tulisi saada edelleen perusterveydenhuollosta. Ajoterveyteen vaikuttaa henkilö koko terveystilanne, jolloin ei voi ajatella, että henkilö hakisi erikoissairaanhoidosta erikseen lausunnon kaikista vaivoistaan, tai että erikoissairaanhoidon lääkäri pystyisi arvioimaan ajoterveydenkään kokonaistilannetta perusterveydenhuollon hoitavan lääkärin tavalla. Yksityissektorin lääkärit asetettaisiin myös erittäin hankalaan tilanteeseen, jos heidän täytyisi hankkia kaikki terveystiedot ja tehdä lausunto niiden pohjalta.

Myös ”perusterveen” ajokorttitarkastuksessa voi paljastua vielä piilossa olleita sairauksia tai ajoterveyteen vaikuttavia terveydellisiä seikkoja, joiden tarkempi diagnostiikka ja hoidon aloitus voivat perustua ajokorttitarkastuksessa esiin tulleisiin tietoihin. Kokonaisvaltaisen ajoterveyden ja

muun terveyden edistämisen ja hoidon jatkuvuuden kannalta olisi tärkeää, että ajokorttitarkastukset tehtäisiin ja lausunnot kirjoitettaisiin edelleen julkiselta sektorilta perusterveydenhuollosta. Ajoterveyden kokonaisvaltainen edistäminen ja seuranta on myös kansanterveyden edistämistä, joka on perusterveydenhuollon keskeisiä tehtäviä.

Ilmoitusvelvollisuuden nykyiset haasteet ja poliisin määräämät ajoterveysseurannat

Lääkärillä on Suomessa velvollisuus ilmoittaa poliisille, jos hän toteaa, ettei ajo-oikeiden haltija täytä ajoterveysvaatimuksia päihteiden käytön vuoksi. Sairaanhoidtajalla ja terveydenhoitajalla on oikeus ilmoittaa poliisille, jos ajoterveysvaatimukset eivät täyty jatkuvan päihteidenkäytön takia. Hallituksen esityksessä todetaan, että ajokorttia varten annettava lääkärinlausunto vahvistaa henkilön terveydentilan ja soveltuvuuden ajoneuvon kuljettamiseen. Toinen vaihtoehto lausunnon lopputulokselle on, että lausunto ei puolla ajo-oikeuden saamista tai säilyttämistä. Lääkäri voi joutua päihteidenkäytön vuoksi ilmoittamaan poliisille, että ajoterveysvaatimukset eivät täyty, jolloin potilas väistämättä menettää ajokorttinsa. Hallituksen esityksessä eduskunnalle todetaan, että ilmoitusvelvollisuus ei näytä riittävältä ajoterveyspuutteiden huomioimiseksi ja liikenneturvallisuuden takaamiseksi ja että vaikka terveydenhuollon ammattilaisia kehoitetaan huomioimaan ajoterveys kaikissa potilaskontakteissa, ajoterveys otetaan puheeksi ja siihen puututaan vain harvoin, jolloin määräaikaistarkastusten tärkeys ajoterveyden valvonnassa korostuu.

Kokemustemme mukaan ajoterveyteen puututaan terveydenhuollossa hyvin harvoin etenkin päihteidenkäytön takia. Tähän merkittävä syy on se, että päihderiippuvaisistakin valtaosa ei ole päihdehoidossa, ja toisaalta päihdelääketieteen osaaminen on päihdehoidon ulkopuolella puutteellista. Käsityksemme mukaan juuri perusterveydenhuollon päihdehoidon osaamista pitäisi vahvistaa, jotta myös ajoterveyteen ja päihteisiin voitaisiin paremmin puuttua ja ilmoitusvelvollisuuden toteutusta vahvistaa. Jos myös päihteisiin liittyvistä ajoterveysarvioista ja -lausunnoista perustasolla luovutaan, myös ilmoitusvelvollisuuden noudattaminen voi olla entistä vähäisempää, jos ilmoituksen tekemisen tueksi ei ole tarjolla hoito- ja arviointipolkua, jolla voi sekä saada päihdehoitoa että sen myötä ajo-oikeuden takaisin.

Ajokorttilausunnot eivät koske vain ikäkausitarkastuksia, vaan lausunnon voi tarvita ajo-oikeuden takaisin saamiseen sen jälkeen, kun ajo-oikeutta on jouduttu rajoittamaan. Osa ajoterveysseurantaan ja -arviointiin tulevista henkilöistä ohjautuu seurantaan poliisin ohjaamina, joko liikennejuopumusten tai esimerkiksi huumeiden käyttörikosten takia. Lakimuutos vaikuttaisi taloudellisesti myös näihin henkilöihin, jos seurantaa ei voisi saada enää perusterveydenhuollosta.

**Kysymys suunnattu hyvinvointialueille: laadittavien ajokorttilausuntojen kokonaismäärä perusterveydenhuollossa alueellanne vuosittain? Kuinka suuri osa palvelun kustannuksista perusterveydenhuollossa pystytään kattamaan palvelusta perittävillä asiakasmaksuilla?**

-

**Kysymys suunnattu hyvinvointialueille: laadittavien ajokorttilausuntojen kokonaismäärä erikoissairaanhoidossa alueellanne vuosittain? Kuinka suuri osa palvelun kustannuksista erikoissairaanhoidossa pystytään kattamaan palvelusta perittävillä asiakasmaksuilla?**

-

**Kysymys suunnattu yksityisille lääkäriasemille: Teillä laadittavien ajokorttilausuntojen kokonaismäärä vuosittain?**

-

**Hyvinvointialueille ja yksityisille lääkäriasemille suunnattu kysymys: Kuinka paljon yhden ajokorttilausunnon laatiminen vaatii lääkärin tehokasta työaikaa?**

-

**Hyvinvointialueille ja yksityisille lääkäriasemille suunnattu kysymys: Kuinka paljon yhden ajokorttilausunnon laatiminen vaatii sairaanhoitajan tehokasta työaikaa?**

-

**Muita huomioita esitysluonnoksesta?**

-

Häkkinen Margareeta  
Päihdelääketieteen yhdistys ry